



Цифрова трансформація криміналістики та судової експертології

Михайло Щербаковський

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології навчально-наукового інституту № 5, Харківський національний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1990-1231>, e-mail: shcherbakovskyi@gmail.com

У результаті широкого застосування у кримінальному провадженні цифрових технологій відбувається цифрова трансформація криміналістики та судової експертології із збереженням їх назви й функцій. Сучасні зміни відбуваються в межах предметів криміналістики та судової експертології та їх структурних складових як прикладних наукових галузей.

Ключові слова: криміналістика; судова експертологія; цифрові технології; оцифрування; цифровізація; цифрова трансформація.

Digital Transformation of Criminalistics and Forensic Science

Mykhailo Shcherbakovskyi

As a result of the widespread use of digital technologies in criminal proceedings a digital transformation of criminalistics and forensic science is taking place, while preserving their names and functions, Modern changes are taking place within the subjects of criminalistics and forensic science and their structural components as applied scientific fields.

Keywords: criminalistics; forensic science; digital technologies; digitization; digitalization; digital transformation.

З-поміж основних чинників, що пронизують всі найбільш значущі сфери діяльності суспільства та держави, невід'ємною частиною життєдіяльності стало застосування цифрових (інформаційних, комунікаційних) технологій, які є поєднанням апаратних засобів та програмного забезпечення. Цифрові технології глобально впливають на суспільство загалом, а також на структуру злочинності та діяльність правоохоронних органів з боротьби з нею. Дані слідчої, судової та експертної практики свідчать про суттєве збільшення кількості злочинів, у яких застосовують цифрові технології. У зв'язку з цим дедалі актуальнішою стає проблема пошуку ефективних методів та засобів

виявлення, розкриття та розслідування таких злочинів, що зумовило виникнення в тезаурусі криміналістів нового поняття «цифрова криміналістика». Поміж учених і практиків ведеться дискусія про її назву, структуру, предмет, напрями розвитку. Зазначимо, що в іноземній літературі у зв'язку із дослідженням цифрових доказів також уживається назва «*digital forensics*», яка може перекладатись як «цифрова криміналістика» або «цифрова експертиза». Застосування назви цього феномену потребує корегування.

По-перше, ми згодні з тими правниками, які вважають, що криміналістика не може поділитися на цифрову, воєнну, ядерну, захисну та ін. Як



наукова галузь криміналістика єдина, вона має свій предмет, систему, задачі, але перебуває у постійному розвитку та її теоретичні положення й методичні рекомендації змінюються, удосконалюються разом із науково-технічним прогресом з урахуванням процесуального законодавства.

По-друге, у зв'язку з активним переходом у кримінальному провадженні до цифрових технологій уживають близькі, але різні за змістом терміни. Розглянемо зазначену термінологічну проблематику на прикладі аналогічних явищ у галузі економіки. В англійській літературі щодо цифрових технологій застосовують три підходи, які визначаються такими термінами: *digitization*, *digitalization*, *digital transformation*, які різняться за суттю [1].

Digitization перекладається як оцифрування, що передбачає простий процес переведення інформації з аналогового формату в цифровий (двійкову систему числення). За допомогою цифрових технологій оцифровану інформацію легше зберігати, обробляти та передавати, однак не змінюється сам процес роботи з такими даними. Під час оцифрування фізичні об'єкти або інформація зберігаються на носіях, але користування цими даними не може бути змінено. Мета оцифрування — кодування інформації шляхом перетворення з аналогового формату на цифровий. Цей процес переважно пов'язаний із записом даних, які зрештою можуть бути застосовані в цифрових технологіях. У криміналістиці прикладом оцифрування є створення баз даних

для функціонування криміналістичних обліків генетичних ознак людини, балістичного, дактилоскопічного та ін.

Digitalization перекладається як цифровізація, яка безпосередньо пов'язана із застосуванням цифрових технологій та оцифрованої інформації внаслідок її оцифрування. Завдяки цифровізації цифрові технології та оцифровані дані застосовуються для реалізації або покращення певних процесів. Цифровізація пов'язана з обробленням інформації, тобто з тим, як оцифровані дані можуть бути використані для поліпшення процесів за допомогою автоматизації наявних. Цифровізація в криміналістиці та судових експертизах проявляється у формі розроблення окремих методик збирання, дослідження та застосування кримінально-релевантної цифрової інформації під час розслідування кримінальних правопорушень.

Digital transformation, або цифрова трансформація, тісно пов'язана з оцифруванням і цифровізацією та має на меті інтеграцію цифрових даних та технологій у більшість робочих процесів для кардинального підвищення ефективності всієї діяльності. Цифрова трансформація передбачає застосування знань та їх інтеграцію в усі сфери певної діяльності для підвищення її ефективності. Отже, аналізовані поняття відрізняються за їх метою й результатами.

Уважаємо, що наведена диференціація понять дає змогу стверджувати, що в результаті широкого застосування в кримінальному провадженні цифрових технологій відбувається



цифрова трансформація криміналістики та судової експертології зі збереженням їхньої назви й функцій. Результатом трансформації є набуття нових знань, що базуються на розумінні особливостей функціонування цифрових технологій, та розроблення методичних рекомендацій щодо виявлення кримінально-релевантних цифрових даних. Сучасні зміни відбуваються в межах предметів криміналістики та судової експертології, їх структурних складових як прикладних наукових галузей.

Відповідно до предмету криміналістики, пов'язаного з установленням закономірностей учинення злочинів та способів їх розслідування, оновлюються всі її складові. Методологія криміналістики доповнюється окремим ученням про способи підготовки, скоєння та приховування правопорушень із застосуванням цифрових технологій, типових видів цифрових слідів злочину, їх ідентифікації; криміналістична техніка збагачується сучасними цифровими способами збирання цифрових слідів та їх попереднього дослідження; у криміналістичній тактиці розробляють новітні прийоми пошуку, фіксування та вилучення цифрових слідів та їх носіїв з урахуванням обов'язкового збереження початкової цифрової інформації; у межах криміналістичної

методики розвиваються способи розслідування правопорушень у сфері використання комп'ютерів, комп'ютерних мереж та інших злочинів, учинених із застосуванням цифрових технологій.

Згідно з предметом судової експертології в теоретичному аспекті вивчають закономірності появи, модифікації, знищення, передачі цифрових слідів та їх властивості, способи, прийоми їх пошуку й дослідження. У практичному аспекті розробляють експертні методики дослідження цифрових слідів у комп'ютерно-технічній експертизі, експертизі електронних комунікацій, інших експертизах, у яких об'єктом виступає цифрова інформація.

Застосування цифрових технологій та їх результатів як об'єктів аналізу злочинної діяльності та інструментів слідчої діяльності зі збирання, дослідження та застосування кримінально-релевантної цифрової інформації є проявом цифрової трансформації криміналістики та судової експертології.

Перелік джерел посилання

1. Vrana J., Singh R. Digitization, Digitalization, Digital Transformation and Beyond. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/382069117_Digitization_Digitalization_Digital_Transformation_and_Beyond (дата звернення: 10.09.2025).